

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2013 április Esszé

Bán Zsófia: A ház

Vannak szavak, amelyeket bizonyos alkalmakra, eseményekre tartogatunk. Így most örvendezve kiveszem a naftalinból és leírom: Bukta Imre *korszakosnak* mondható, „Másik Magyarország” című, a Múcsarnokban megrendezett kiállításán (kurátor Gulyás Gábor) az első terembe lépő látogatót egy 2012-es, „A ház” című installáció, egy életnagyságú, falusi kockaház fogadja, amelynek mind a négy oldala, s mind a négy ablaka különböző. Csak abban egyeznek, hogy minden ablak előtt csipke- vagy nejlonfüggöny lóg. A ház egyik oldala amolyan szocialista vakolatú, kis tükörcsillámokkal megszórva, a másik oldala hamisítatlan, takaros, zöld ablakos, fehérre meszelt magyar parasztház, a harmadik oldala rikító, tikkurilasínú újjgazdag, vidéki ház, a negyedik pedig egy lerobbant vályogházé. Minden ablak mögött egy idő után feltűnik a ház jellegzetes gazdája, és a függönyt kissé elhúzva, gyanakodva kikémelel, mint aki azt nézi, nem ólálkodik-e valaki a ház körül. Mikor megnyugodva visszahúzza a függönyt, egyszer csak hangos üvegcsörömpölést hallunk, és látjuk, ahogy a ház ablakát betörik, a hangok alapján hol valamilyen szerszámmal, hol téglával vagy kővel, a vályogház ablakán pedig, amelyen az imént még egy cigány fiatalember nézett ki, többször belőnek. Mellbevágó, radikális, torokszorító mű.

Ez a ház a mai Magyarország – a közmédiában propagált Magyarországhoz képest a „másik” Magyarország –, ahol mindenkinek van félnivalója, ahol mindenki valamiért fél vagy valamit félt. Ki az életét, ki a szabadságát, ki a gyerekei jövőjét (netán életét) vagy a saját egzisztenciáját, ki a demokrácia intézményeit, ki a kultúrát, ki az ország szétbuzerált alkotmányát, ki pedig egyszerűen csak a nyugodt, az emberi méltóságot készpénznek vevő hétköznapiakat. Ez a másik Magyarország viszonylag új ház, mindössze 23 éve épül, s mindenki, akinek módja volt rá, beleadta a magáét. S mi most itt ülünk ebben a házban, s folyamatosan kémlelünk ki az ablakon. Aztán van egy pillanat, amikor el kell döntenünk: bezárkózunk vagy kimegyünk az utcára és hallatjuk a hangunkat, nem azért, mert ezt a jogot valaki nekünk adományozta, s nem is azért, mert hatalmunk van hozzá, hanem egyszerűen állampolgári, sőt (szintén elővéve a szekrényből) *emberi* jogon. Az utcára menés ebben a kontextusban persze metafora, mert nagyon sok formája lehetséges, nagyon sokféleképpen hallathatjuk a hangunkat, illetve vehetünk részt abban, hogy megvédjük, ami (ha van még jogállam) jog szerint a miénk. De tudjuk, van olyan módszer is, amelyik nem metaforikus, hanem szó szerinti értelemben utcára menés, és ez természetesen nem más, mint a tüntetés (illetve adott esetben forradalom).

Nos, 2013 márciusa, 1848 szelleméhez híven, eddig nem volt tüntetéseken szegény hónap. A tüntetéssorozat a Fidesz–KDNP 4. alkotmánymódosítása váltotta ki, amelynek szövege alapvető európai uniós, valamint állampolgári és általános emberi jogokat sért. A sorozat március 7-én kezdődött, amikor is civil fiatalok egy csoportja elfoglalta a Fidesz Lendvai utcai székházának udvarát, sőt kívülről két erkélyre is felmászta, s onnan skandálták a tüntetés jelszavát: „Az alkotmány nem játék!” Gandhi bizonyára büszke lett volna rájuk, amennyiben kiválóan elsajátították a *satyagraha*, vagyis a passzív ellenállás nem éppen könnyű tudományát, mert provokáció, sőt agresszió akadt bőven. Nem hagyták magukat. Sem a pofájukba

sósavöntést emlegető öregúrnak nem ültek fel, aki az egyik (nála egy fejjel magasabb) fiatalemberről leszakította a rajta lógó papírtáblát és az állát igyekezett valahogy alulról felütni, sem az utca másik oldalán hirtelen odatömörülő, jobbra nyugdíjas korú ellentüntetők sértegetéseinek nem ültek fel, s nem álltak ellen a rájuk hívott fradista kommandósoknak sem, akiknek testtömege többszöröse volt az általuk kivonszolt fiatalokénak. A Gandhi által rajongva tisztelt Thoreau szintén büszke lett volna rájuk, mert pontosan tudták, hogy magánterületen vannak, mégis behatoltak, s ezúton polgári engedetlenséget gyakoroltak – csakúgy, mint annak idején Orbánék, akik erre hivatkozva kordont bontottak, őket viszont onnan senki nem vonszolta el, és eljárás sem lett belőle. Thoreau is csak egy napra vonult börtönbe, de az az egy nap szimbolikus volt, s példaként szolgált, mint ahogy a székházfoglalók, valamint az egyetemi teremfoglalók is szimbolikusan cselekszenek és példát szolgáltatnak: lehet így is. S hiába mondja az egyetem rektorhelyettese, hogy nem az egyetemet, hanem „csak” egy-egy termet „foglaltak el” (most már csupán az egyikben tartózkodhatnak, azaz sikerült őket elkülöníteni és ezáltal hatástalanítani), bizony téved, mert természetesen a teremfoglalás is szimbolikus aktus, csakúgy, mint a székházfoglalás, ami valamilyen „egészre” vonatkozik: a székháznál a kormány alkotmánymódosítására, az egyetemenél pedig a kormány felsőoktatás-politikájára. Nincs mese, aki nem érti a szimbolikus tettek nyelvezetét (vagy úgy csinál, mintha nem értené), az bizonyára nehezen tájékozódik a világban. Elsajátítása nélkülözhetetlen, és nemzetközibb, mint az angol.

A sorozat március 9-én folytatódott az Alkotmány utcában (lásd: helyszimbolika – kérdés: vajon átnevezik-e Alaptörvény utcává), szintén az alkotmány negyedik módosítása ellen, „Az Alkotmány nem játék!” jelszóval. Ez is civil demonstráció volt, csak itt már civil szervezetek képviseltették magukat, szemben a Lendvai utcában magukat független állampolgároknak valló fiatalokkal. Kiváló, sőt olykor megindító beszédek és kevésbé jól sikerülteket is hallhattunk, de összességében egy igen jól sikerült, jól szervezett, civil tüntetés volt, melynek a végén, sőt közben is, többen elsírták magukat. Előbbire példa a gyermekotthonban felnőtt Mércse Pál, roma csavargári munkás, A Város Mindenkié, a hajléktalanság kriminalizálása ellen küzdő civil szervezet aktivistája, aki a következő mondattal indította nagyszerű beszédét: „A Fidesz a rendszerváltás idején azt hirdette: »hallgass a szívedre!« Ebből mára csak a »hallgass« parancsa maradt. Én nem akarok hallgatni.” Az utóbbira pedig sajnálatos módon a NANE (Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen) szolgáltatott példát, túlságosan bonyolult, nem lényegre törő gondolatmeneteivel, melyek által egy tüntetésen óhatatlanul elveszítik hallgatóságukat. Ugyanitt dr. Pardavi Márta, a Helsinki Bizottság társelnöke, a Helsinki Bizottság, a TASZ és az Eötvös Károly Intézet nevében a következőt mondta: „Amennyiben az Alaptörvény 4. módosítását megszavazza a parlament, akkor egyetlen ember marad csupán, aki megállíthatja a jogállam felszámolását. Együtt kell neki kiáltanunk: ne írd alá, Áder János!” Nos, az Alaptörvény módosítását percnyi késlekedés nélkül megszavazta a parlament, ezért március 11-én délután hattól már azért gyűlt össze a Sándor-palota előtt a rendőrség által a Dísz térre (mint utóbb kiderült, törvénytelenül, azaz a gyülekezési jog megsértésével) kiszorított tömeg, hogy Áder Jánost kérjék, ne írja alá. Áder János azonban nem azért köztársasági elnök, hogy ne tudja mindig, hol van a töltőtolla.

Ezután, március 14-én, csütörtökön beütött a már hét elején megjósolt hidegfront, nagy mínuszokkal és sok hóval, főleg vidéken, ezért a másnapi összes állami és civil ünnepséget lemondták, ám az utakat nem zárták le, és a közmédia nem figyelmeztette a lakosságot a közelgő rendkívüli időjárási helyzetre, és nem szólította fel őket az otthonmaradásra, ahogy az kötelessége lett volna, ha a nemrégiben nagy pompával megalakított katasztrófavédelmi központ működött volna, tette volna a dolgát. Talán furcsának tűnik egy tüntetéssorozat kapcsán erről írni, de az M1-es úton csütörtöktől szombat délelőttig (!) kialakult katasztrófa helyzet miatt mégis itt kell megemlíteni, hogy amikor az állam gondatlanságból, felkészületlenségből, sőt cinizmusból („minek indultak el” – Pintér még mindig belügyminiszter mondanivalója) magára

hagyja sok ezernyi, az úton a hóban rekedt állampolgárát, valamint külföldi állampolgárokat (köztük idősek, betegek, állapotos nők és gyerekek), akkor hogyan születik meg a szemünk láttára az interneten a civil önszerveződés talán egyik legszebb, legmegindítóbb példája – ami azon túl, hogy életeket mentett, akaratlanul is *maga* vált az államgépezet cinizmusa és nemtörődömsége elleni állampolgári tüntetéssé, s egyúttal mindezek megszegényítésévé (a március idusán elindult, felszabadító, hősi osztrák hókotrókról már nem is beszélve).

Csak mindezek után jött el a március 17-re, vasárnapra halasztott Milla-tüntetés ideje, ami ezt a sorozatot betetőzte. A 15-re, eredetileg két színpadra tervezett tüntetés ideáját (lásd még: zene húros hangszerekre, két színpadra és cselesztára), amelyen az egyik színpadon a pártok, a másikon meg a civilek tartottak volna ünnepséget, szépen elkülönülve (ad notam „egyiket a pártnak adja, másikat a párja kapja”), hogy aztán utóbb az egyik színpadnál romantikusan egyesüljenek, illetve ide-oda sétáltassák a népet mint gazdag lurkókat a francia nevelőnő vasárnap délután, végül elvetették, s az egy színpados koncepció mellett döntöttek, ám előtte mindenki – az összes demokratikus ellenzéki párt és a Milla – a maga köreiben ünnepelhetett volna, a kecske és a káposzta csillagjegyében. Ezek után, nem csoda, ha a tüntetni vágyók közül sokan arra számítottak, hogy a 17-ére halasztott ünnepséget a nemrég megalakult egységfront (Együtt 2014) jegyében fog zajlani, azaz együtt, egy színpadon. Nem így történt; a Milla ismét elhatárolta magát attól, hogy összepártozza magát, s így, noha Bajnai ugyan, úgy is, mint jó fej, jelen volt a tüntetésen, a most szó szerint világot jelentő deszkákra mégsem léphetett fel. Ám mire idáig eljutottunk, már az interneten korábban elterjedt a Milla „tisztá kezek” álláspontja, minek következtében sok ezer ember, aki amúgy a hideg ellenére is eljött volna, nem vett részt a tüntetésen, illetve távollétével tüntetett.

A körülbelül 4-5 ezres elszánt tömeg, amely a Kálvin tér közepétől csupán a Lónyai utcáig állt, a kutyahideggel dacolva hallgatta végig a hullámzó színvonalú civil beszédeket. A *No* című, chilei film bemutatója farvizén (nota bene, idén, szeptember 11-én [!] lesz Allende megpuccsolásának és egyben halálának negyvenedik évfordulója) a tüntetés egy performansszal, egy diktátorparódiával indult (előadta a Pinochetnek öltözött Tamási Zoltán – hahaha, a tábornok tizenhét évig volt uralmon), ami felütésnek jó volt, megneveztette a tömeget, aztán folytatódott a Nők Lázadása képviselőjének gyújtó hangú beszédével, ezután a Börtön Helyett Lakhatást szervező embere lépett fel, majd Erdős Virág elszavalta a „Ha majd” című, mára már kultuszöveggé vált versét (olykor átadhatná színésznek a felolvasást, így szövegei még nagyobb hatást tudnának kiváltani). A KiHa (Ki Ha Mi Nem, Középiskolások Hálózata) nevében szimpatikusan beszélt egy középiskolás lány (akinek láthatóan nagyobb lámpaláza volt, mint annak a lánynak [Aradi Fanni], aki az Alkotmány utcában úgy kivágta a rezet, hogy mindenkinek tátva maradt a szája). Tamás Gáspár Miklós, sokak meghökkenésére, a választások bojkottálása mellett agitált, mondván, hogy az eredmény már úgyszólván előre meg van írva, minek részvétellel legitimálni – és a pillanatnyi helyzet alapján, bármilyen keserves avagy örült, öngyilkos gondolatnak tűnik is, sajnos van benne némi rendszer.

Beszélt még Majtényi László az alkotmánymódosításról és Setét Jenő, az Ide Tartozunk! Roma Közösségi Hálózat alapítója, mindketten jól, ha kicsit túl hosszasan is (ilyenkor tekintettel kellene lenni az időjárásra és a jelenlévőkre, és kicsit húzni a szövegből, improvizálni – ez leginkább a rettentő hosszasan és fád, kilúgozott hangon felolvasó Mendrey Lászlóra vonatkozik, aki a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete nevében beszélt). Majd Molnár Péter igyekezett „bevonni” a közönséget bizonyos szavak (pl. „igazság!”) kézfeltartásra együtt mondatásával, amit egy gyenge rap-produkcióval fejezt meg. Ezt az amúgy is feledhető fellépést gyorsan elsöpörte Schilling Árpád minden ízében színpadképes, fergetes, vitriolos, helyenként humoros beszéde (hja, persze egy rendezőnek könnyű), ami után Csákányi Eszter meglepően rosszul felolvasott szövege valóságos ellencsúcspontja volt a rendezvénynek, miután ezt

hagyták a végére. Közben persze táblák jobbra-balra (pl. „Ne csak csökkenjen, szűnjön meg a rezsim!”, „Mi lenne, ha egyszer végre NŐI miniszterelnök lenne?”, „Tényleges alkotmányfogytiglan?”, SZEMA), valamint zászlók (MSZP – ami Milla-tüntetésen újdonság!; Tiszta kezek, Együtt 2014, FNA – Feltétel Nélküli Alapjövedelem –, és magyar zászlók). Jó a Milla új jelszava: *Azért a víz az úr!*, habár ezt némileg gyengítette az a tény, hogy úgy tűnt, inkább a hideg, a márciusi tél és a csalódottság volt az úr ott a Kálvin téren, amiért a civil szerveződésnek újfent nem sikerült átlépnie saját árnyékát.

Hazafelé, a Kossuth téri metróállomáson újra szemügyre veszem a református egyház lenyűgözően tehetséges, 1%-ot kérő, színes óriásplakátját, amely Leonardo utolsó vacsoráját performálja újra úgy, hogy középen két szellemi fogyatékos fiú látható, egyikük ajkán halvány mosoly, míg a másik barátságosan hozzáhajol, mellettük Jézus helye üres, az asztalon „előtte” csak egy ezüstkupa és egy tálon kenyérszeletek láthatók. Az asztal bal végénél fiatalkorú bűnözőknek vagy drogosoknak kinéző fiúk nézik őket, az asztal jobb vége felől gyerekek és időskorúak. A kép láthatóan össze van montírozva, az asztal különböző részei különböző színű és jellegű terítővel vannak letakarva, s az asztal mögötti ablakok is különböző házakat, otthonokat sejtetnek, illetve Jézus üres helye mögött egy templomablak fénye világít. A felirat így szól: „Egy asztalnál ülünk mind”.

Hát nem, nem egy asztalnál ülünk. És a Tisztelt Ház, már se nem tisztelt, se nem Ház, csak egy ház a sok közül, ahogy Bukta is ábrázolja.

Hideg napok, tajtékos napok.

Kelt Budapesten, 2013. március 19-én

Tetszik

Egy embernek tetszik. Legyél Te az első ismerőseid közül!

Kapcsolódó írások:

1. **Bán Zsófia: Gyere ki a kultúr elé** Minden külön értesítés helyett: Budapest Székesfőváros Tüntetésfelelősi KözBizottmánya sürgős felvételre...
2. **Bán Zsófia: A megturult jelen** Az emblémák, látszólag nyilvánvalóan, de talán nem eléggé köztudomásúan, nem...
3. **Bán Zsófia: Hajnali jelelés** Tavaly novemberben rendezték meg az első versmaratont József Attila Parlament...
4. **Bán Zsófia: Nakonxipánban hullajó** Se házam, székem, asztalom Surabajában vásált gyöngyöm foszlott magasnyakú pullóver...
5. **Bán Zsófia: Ha(R)cóljon!** Bánatos, február végi vasárnap délután, lóg az eső lába, hideg...

Cimkék: **Bán Zsófia**